



STUDIA  
**GEO**  
**HISTORICA**

NR 04|2016 ROCZNIK HISTORYCZNO-GEOGRAFICZNY

Fundacja Centrum GeoHistorii • Instytut Geodezji i Kartografii • Instytut Historii KUL  
Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych US • Zespół Historii Kartografii przy Instytucie Historii Nauki PAN  
Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego

## **STUDIA GEOHISTORICA. Rocznik historyczno-geograficzny**

### **Redakcja**

Bogumił Szady (redaktor naczelny), Beata Konopska, Radosław Skrycki,  
Tomasz Związek (sekretarz redakcji), Tomasz Panecki

### **Redakcja językowa i korekta**

Konrad Byzdra

### **Tłumaczenia**

autorzy, Julia Szoltysek

### **Rada Naukowa**

Zdzisław Budzyński (Rzeszów), Andrzej Janeczek (Warszawa), Tomasz Jurek (Poznań),  
Keith Lilley (Belfast/Wielka Brytania), Andrew Pernal (Brandon/Kanada), Tadeusz Siwek (Ostrawa/Czechy),  
Rostysław Sossa (Kijów/Ukraina), Grzegorz Strauchold (Wrocław), Robert Šimůnek (Praga/Czechy)

### **Recenzenci tomu 4**

Wojciech Chudziak, Martyna Deszczyńska, Zbigniew Górczak, Maria Jankowska, Iwona Jażdżewska,  
Andrzej Klonder, Anna Kołodziejczyk, Andrzej Kopiczko, Małgorzata Elżbieta Kowalczyk,  
Adam Kozak, Joanna Kumor-Mielnik, Mieczysław Kunz, Dariusz Lorek, Wojciech Mielewczyk,  
Grzegorz Myśliwski, Wiesław Nowosad, Piotr Pabjanek, Marek Radoch,  
Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska, Francesco Somaini, Péter Szabó, Piotr Werner, Filip Wolański

### **Redakcja map**

autorzy, Tomasz Panecki

### **Adres Redakcji**

Fundacja Centrum GeoHistorii  
Redakcja Studia Geohistorica  
05-082 Stare Babice, ul. Gen. Tadeusza Kutrzeby 4

### **Strona internetowa**

[studiageohistorica.pl](http://studiageohistorica.pl)

Wersja drukowana (papierowa) jest wersją pierwotną rocznika Studia Geohistorica

### **Współwydawcy rocznika**

Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego, Fundacja Centrum GeoHistorii,  
Instytut Geodezji i Kartografii, Instytut Historii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II,  
Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego,  
Zespół Historii Kartografii przy Instytucie Historii Nauki PAN

Rocznik wydawany pod patronatem Komisji Geografii Historycznej przy Polskim Towarzystwie Historycznym

Projekt okładki: Jacek Młodożeniec

Ilustracja na okładce: *Kalisz – Plan miasta i przyległej okolicy* autorstwa Ludwiga von Bröckera z 1802 r.

Skład i łamanie: Artur Hamryszczak

© Copyright by Fundacja Centrum GeoHistorii

ISSN 2300-2875

Nakład 100 egz.

Warszawa 2016

## ***Spis treści • Contents***

### *Tradycje geografii historycznej • Traditions of historical geography*

#### **Ludomir Sawicki**

##### **Geografia a krajoznawstwo**

(uwagi wstępne Beata Konopska, opracowanie Beata Konopska) ..... 7

#### **Stanisław Herbst**

##### **Prace nad „Atlasem historycznym Polski”**

(uwagi wstępne Henryk Rutkowski, opracowanie Henryk Rutkowski)..... 14

### *Artykuły • Articles and theses*

#### **Elżbieta Kowalczyk-Heyman**

##### **Czym były mazowieckie "płozy"? (uwagi wstępne)**

What were the Masovian "płozy"? (Preliminary Remarks) ..... 27

#### **Robert Klimek**

##### **Ślady średniowiecznej granicy Warmii między Reszlą a Świętą Lipką**

Traces of the Medieval Border of Warmia between Reszl and Święta Lipka ..... 38

#### **Ewa Ziółek**

##### **Relacja Grzegorza Piramowicza o osuszaniu Bagien Pontyjskich za pontyfikatu Piusa VI**

##### **Grzegorz Piramowicz's Account of Draining the Pontian Marshes during**

the Pontificate of Pope Pius VI ..... 51

#### **Krzysztof Boroda**

##### **Wpływy z czopowego jako wskaźnik lokalnego zróżnicowania poziomu produkcji**

##### **piwa pełnego w miastach Królestwa Polskiego w latach 60. XVI w.**

##### **Income from Czopowe as an Indicator of Regional Diversity of Full Beer**

Production in the Cities of the Polish Crown in the 1560s ..... 66

#### **Xavier Rochel**

##### **The End of Gaps and Heathlands in French National Forests, 19<sup>th</sup> Century.**

##### **A Case Study Based on Forest Management Plans**

##### **Zanik polan i wrzosowisk we francuskich lasach państwowych w XIX w.**

Studium przypadku na podstawie planów zarządzania lasami ..... 81

#### **Tomasz Figlus**

##### **Typy morfogenetyczne wsi w środkowej Polsce**

Morphogenetic Types of Rural Settlements in Central Poland..... 90

**Tomasz Babczyński, Tomasz Kubik, Roman Ptak, Grzegorz Strauchold**  
GIS as a Tool to Analyze the History of Silesia and the Changes in its Political  
(and Cultural) Geography  
GIS jako narzędzie do analizy historii Śląska oraz zmian w jego geografii politycznej  
i kulturowej..... 113

**Mateusz Zawadzki**  
„Tabella miast, wsi i osad Królestwa Polskiego” jako źródło do badań  
nad strukturą parafialną województwa lubelskiego  
The “Tabella of Towns, Villages and Settlements of the Kingdom of Poland”  
as the Source for Research into the Parochial Structure of the Lublin Voivodeship ..... 142

**Anna Paulina Orłowska, Bartosz Nowożycki, Grzegorz Pac**  
Handel wołami na terenie Wielkopolski i Śląska w świetle szesnastowiecznego  
spisu jarmarków i komór celnych  
The Trade in Oxen on the Territory of the Greater Poland and Silesia in the Light  
of the 16<sup>th</sup> Century Description of Annual Fairs and Toll Houses ..... 153

*Recenzje i omówienia • Reviews and discussions*

Historical Atlas of Poland in the 2<sup>nd</sup> half of the 16<sup>th</sup> Century: Voivodeships of Cracow,  
Sandomierz, Lublin, Sieradz, Łęczyca, Rawa, Płock and Mazovia, ed. by Marek Słoń;  
transl. by Agata Staszewska; Martha A. Brożyna, Peter Lang Edition,  
Frankfurt am Main 1973–[2014],  
4 volumes, XXIX + 1597 pp., illustrations, 27 folded maps  
(Alexei Frolov) ..... 163

Magdolna Szilágyi: On the Road: The History and Archaeology of Medieval  
Communication Networks in East-Central Europe, Budapest 2014  
(Archeolingua Series Minor, 35),  
ss. 254, 89 il. (w tym 30 map i 4 plany miast)  
(Ewelina Siemianowska)..... 169

The World in a Mirror, Word Maps from the Middle Ages to the Present Day,  
ed. Jan Parmentier, Museum aan de Stroom, Antwerp 2015, ss. 192, il. 150 + 25  
(Lucyna Szaniawska)..... 173

Kartografia morska i krain nadmorskich, red. R. Skrycki, Instytut Historii  
i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego,  
Zespół Historii Kartografii Instytutu Historii Nauki PAN, Szczecin 2014;  
24 × 17 cm, ss. 204, 54 ryc., 4 tab.  
(Jan Rutkowski)..... 177

---

**Алексей А. Фролов, Нина В. Пиотух: Исторический атлас Деревской пятины Новгородской земли (по писцовым книгам письма 1495–1496 годов). В 3 томах: Москва–Санкт-Петербург, Альянс-Архео, 2008.**  
Т. 1: Исследование и таблицы, ss. 368;  
Т. 2: Атлас и справочные материалы, ss. 272;  
Т. 3: Уездные планы последней четверти XVIII века, ss. 266  
(Rostysław Sossa)..... 182

**Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany, t. 10–12 (Ra–Rż),**  
red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak, [autorzy haseł: U. Bijak, E. Borysiak,  
J. Chłędzińska, B. Czopek-Kopciuch, P. Dudek, A. Galasińska, W. Makula-Kosek,  
I. Nobis, R. Przybytek, P. Swoboda, U. Wójcik, K. Zawodzińska-Bukowiec, Z. Zierhoffer],  
Polska Akademia Nauk. Instytut Języka Polskiego, Kraków 2015, ss. 160 (t. 10), 146 (t. 11), 168 (t. 12)  
(Ewa Oronowicz-Kida)..... 185

**Kit Mayers: The First English Explorer. The Life of Anthony Jenkinson (1529–1611)**  
**and his Adventures on Route to the Orient, Devon 2015, ss. 366**  
(Krystyna Szykuła)..... 189

*Komunikaty i sprawozdania • Communiqués and reports*

**Konferencja „Przestrzenne aspekty historycznych badań demograficznych, społecznych**  
**i gospodarczych (do 1945 r.)” – Pobierowo, 21–23 października 2015 r.**  
(Michał Gochna) ..... 195

**„European Social Science History Conference” – Walencja (Hiszpania),**  
**30 marca–2 kwietnia 2016 r.**  
(Michał Gochna) ..... 195

**Zebranie naukowe polskiej sekcji European Society for Environmental History – Warszawa,**  
**16 stycznia 2016 r.**  
(Piotr Guzowski) ..... 196

**„Mapa jako narracja interpretacyjna”. XXIX Ogólnopolska Konferencja Historyków**  
**Kartografii – Wrocław, 24–26 września 2015 r.**  
(Jerzy Ostrowski) ..... 197

**Sprawozdanie z konferencji „Województwo poznańskie w XVI w.” – Kościan, 1 lipca 2015 r.**  
(Michał Słomski)..... 202

**Sprawozdanie z konferencji „Geografia historyczna. Wyzwania przyszłości” – Łódź,**  
**11–12 czerwca 2015 r.**  
(Magdalena Deptuła)..... 204

---

## *Spis treści*

---

### *Pro memoria*

Alfred Franciszek Kaniecki (1941–2016) ..... 207

\* \* \*

*Listy do redakcji* ..... 209

Informacja dla autorów • Guidelines for Authors ..... 210

**Alfred Franciszek Kaniecki**  
(1941–2016)



Profesor Alfred Kaniecki urodził się 9 października 1941 r. w Bydgoszczy. Tam też ukończył szkołę podstawową i liceum ogólnokształcące, a w roku 1960 rozpoczął studia geograficzne na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po ich ukończeniu w 1965 r. podjął pracę w Bydgoszczy, w przedsiębiorstwach geologicznych: Zaopatrzenia Rolnictwa i Wsi w Wodę jako hydrogeolog oraz Bydgoskim Przedsiębiorstwie Badawczo-Dokumentacyjnym Przemysłu Materiałów Budowlanych jako starszy geolog. W latach 1967–1969 ukończył jeszcze Studium Podyplomowe z Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego.

W roku 1968 przeniósł się do Poznania i rozpoczął tam pracę jako nauczyciel akademicki na stanowisku starszego asystenta w Zakładzie Hydrografii Instytutu Geografii UAM. W pierwszym okresie prowadził badania z zakresu sedymentacji rzecznej, których efektem była praca doktorska pt. *Dynamika rzeki w świetle*

*osadów trzech wybranych odcinków Prosn*, obroniona w 1974 r. na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM w Poznaniu. Wyniki badań dotyczących obiegu wody w zlewni przedstawił w rozprawie habilitacyjnej pt. *Pojemność retencyjna i zmienność zasobów wodnych małej zlewni nizinnej, na przykładzie dorzecza Wrześnicy*. Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1983 r. 1 lipca 1991 r. rektor UAM powołał Go na stanowisko profesora nadzwyczajnego UAM. W 1997 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nauk o Ziemi, a w roku 2005 – profesora zwyczajnego.

Profesor Alfred Kaniecki współuczestniczył w przygotowaniu wielu opracowań zbiorowych dotyczących zagadnień obiegu wody w aspekcie regionalnym, redagując rozdziały dotyczące hydrogeologii, jakości wód powierzchniowych i zagadnień wodno-gospodarczych. Na uwagę zasługuje Jego współautorstwo w pracach: *Problemy wodne miasta Kalisza* (1973), *Zaplecze wodne Poznania* (1975–1977), *Wody gminy Międzyrzecz* (1979) oraz *Przyrodnicza*

*analiza zasobności wodnej obszaru gminy Wrzesnia* (1981).

Odrębną grupę zainteresowań Profesora stanowiła kartografia związana tematycznie z problematyką wodną. W latach 1972–1973 pracował w zespole przygotowującym *Przeglądową mapę hydrograficzną Polski* w skali 1:500 000. W latach 1982–1984 kierował pracami związanymi z przygotowaniem *Mapy hydrogeologicznej Polski* w skali 1:200 000, arkusza *Gniezno*. Od 1984 r. uczestniczył w opracowaniu *Mapy hydrograficznej Polski* w skali 1:50 000, której do chwili obecnej wydano ok. 700 arkuszy, co stanowi ok. 70% pokrycia kraju. Jest współautorem 3. instrukcji do opracowania tej mapy oraz autorem lub współautorem ponad 100 jej arkuszy. Od 1985 r. pełnił funkcję głównego konsultanta naukowego *Mapy hydrograficznej Polski*.

Ważnym kierunkiem badawczym realizowanym przez Profesora w ostatnich latach jest problematyka zmian stosunków wodnych w czasach historycznych. Wyniki tych badań przedstawił m.in. w obszernym dziele pt. *Poznań. Dzieje miasta wodą pisane* (2004).

Dorobek naukowy Alfreda Kanieckiego liczy ponad 250 pozycji, w tym kilkanaście monografii i prac zwartych oraz ponad 140 artykułów. Jest on też współautorem dwóch patentów. Jako nauczyciel akademicki prowadził liczne wykłady z zakresu hydrologii, oceanografii i gospodarki wodnej. Wypromował ponad 170 magistrów geografii na specjalności Hydrologia, Klimatolo-

gia i Meteorologia oraz 65 magistrów z zakresu turystyki i rekreacji. Był promotorem szeregu prac doktorskich, recenzentem wielu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz w postępowaniach o nadanie tytułu profesora.

W latach 1984–2006 Profesor Kaniecki pełnił funkcję kierownika Zakładu Hydrologii i Gospodarki Wodnej na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM w Poznaniu. Między 1986 a 1990 r. był prodziekanem Wydziału, a w latach 1991–1993 – dyrektorem Instytutu Geografii Fizycznej. Od 1991 do 2000 r. zajmował stanowisko zastępcy przewodniczącego Wydziału III Matematyczno-Przyrodniczego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w latach 1988–1992 był członkiem Komitetu Gospodarki Wodnej PAN, a od roku 1984 – członkiem Komisji Hydrograficznej Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

Za swój dorobek był wielokrotnie nagradzany przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki (1977, 1983), administracji, gospodarki terenowej i ochrony środowiska (1978) i prezesa Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii (1985), a w 2005 r. otrzymał Nagrodę Naukową Miasta Poznania i Nagrodę Ministra Edukacji, Nauki i Sportu. ■

Adam Choiński  
(Poznań)